

12. Шергін С. Парадигмальна еволюція в політології міжнародних відносин. *Social-Science*. URL: <http://www.social-science.com.ua/публікація>.

13. Капітоненко М. «Сила» в основних парадигмах міжнародних відносин (Частина друга). URL: <http://www.kiev.convdocs.org/docs/1096/index-33777.html>.

Надійшла до редакції 12.12.2018 р.

С.В. Уманець

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ

Стратегічна мета України – вступити до європейських і євроатлантичних структур. Наразі актуальним питанням виступає адаптація українського законодавства до європейських стандартів. У зв'язку з цим необхідно досліджувати досвід країн об'єднаної Європи в рамках спільної аграрної політики (Common Agricultural Policy).

Попередня аграрна політика ЄС була спрямована на підтримку цін і виробництва, що не стимулювало конкуренцію, підривало фінансову стійкість ЄС, призводило до міждержавних торговельних конфліктів. Тому європейська спільнота на основі попереднього досвіду була змушена сформулювати нову аграрну політику ЄС. Для України дуже важливо орієнтуватися на останню редакцію основних підходів до такої аграрної політики ЄС.

Дослідженню конкретних напрямів євроінтеграції присвячені роботи Є. Горюнової [2]. Основні цільові пріоритетні орієнтири для України в рамках спільної аграрної політики ЄС висвітлено у працях Н. Варшанської [3], Т. Гоголь [5] і Т. Зінчук [9]. У монографії [4] досліджено аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції, а також історичні засади становлення й розвитку спільної аграрної політики (САП) Європейського Союзу тощо. Однак у публікаціях практично не розглянуто очікувані структурні зрушення у САП розвитку відновлюваної енергетики агропродовольчого сектору в Україні.

© С.В. Уманець, 2018

Метою статті є дослідження світового досвіду щодо розвитку відновлюваної енергетики агропродовольчого сектору шляхом оцінки основних пріоритетів Європейського Союзу в галузі спільної аграрної політики, у тому числі її структурних складових.

У розвинутих країнах світу за сприяння посилення стимулюючої ролі держави набуває подальшого розвитку відновлювана енергетика агропродовольчого сектору. Зокрема, у США законодавчий фундамент функціонування аграрної сфери визначено окремим розділом «Сільське господарство» Кодексу США. Як зазначає Н. Шибаєва [1, с. 288-293], основу інституційної матриці аграрної політики США становить Сільськогосподарський акт, який ухвалюється кожні 5 років починаючи з 1933 р. У 2014 р. набув чинності такий Акт, що включає 12 розділів. Зокрема, розділ IX «Енергетика» спрямований на розвиток систем відновлюваних джерел енергії у фермерських господарствах і сільських громадах за допомогою різних програм, включаючи гранти та гарантії за кредитами. Так, у лютому 2014 р. витрати на програму «Енергія» склали 625 млн дол., або 0,1% до загальних витрат за Сільськогосподарським актом.

За останній час між Україною та ЄС стабільного розвитку дістали двосторонні відносини в таких галузях: міжнародна політика, економіка, енергетика, агросектор, освіта, наука, культура та ін. Маючи на меті членство в ЄС, Україні перш за все необхідно адаптувати аграрну політику до європейських стандартів.

Самостійною складовою економічної політики ЄС вважається спільна аграрна політика, що є результатом створення політичного й економічного союзу країн ЄС.

Так, інтегрована система заходів САП забезпечує підтримку цін на аграрну продукцію та субсидує виробництво сільськогосподарських товарів [2, с. 128; 3, с. 216]. САП є найбільш інтегрованою політикою Співтовариства і у зв'язку з цим поглинає значну частину бюджету ЄС. На реалізацію САП ЄС щорічно витрачає майже 45% свого бюджету, тоді як внесок сільського господарства у валовий внутрішній продукт ЄС становить тільки близько 2%, а кількість працездатного населення ЄС, зайнятого в цій галузі, не перевищує 6% [4, с. 300; 5].

Спочатку провідною ідеєю САП було активне стимулювання обсягів виробництва агропродукції та її експорту. Починаючи з 2000-х років основним пріоритетним напрямом САП визначено забезпечення сталого функціонування агросектору ЄС через фінансування розвитку сільської місцевості й посилення вимог до захисту

довкілля і безпеки сільськогосподарської продукції. Унаслідок цього 2000 р. став початком формування особливої європейської моделі сільськогосподарської діяльності, важливими напрямками якої є: охорона природних ландшафтів; підтримка життєздатності сільських місцевостей; розвиток сільських громад; забезпечення їх активності та стійкості; розвиток сільської місцевості (здійснення інтегрованої політики за допомогою єдиних заходів політики, що забезпечать більшу взаємодію між розвитком сільської місцевості та політикою цін і ринку в рамках САП). Так, «План дій 2000: сільське господарство» (Agenda 2000) поклав початок лібералізації виробничого процесу агропродукції.

Однак при обговоренні напрямів реформування САП (2007-2013 рр.) було актуалізовано питання про скорочення бюджетних витрат до 34%. Такі прагнення ЄС зменшити частку САП у спільному бюджеті зумовлені зобов'язанням країн-учасниць СОТ щодо відмови від експортних субсидій починаючи з 2013 р. Разом з тим передбачено збільшення видатків на розвиток сільської місцевості майже у 2,5 рази. Отже, прямі виплати фермерам обмежилися, а фінансові ресурси на розвиток сільських територій збільшилися.

Таким чином, ЄС на 2007-2013 рр. сформував нову стратегічну програму розвитку сільського господарства, у якій виокремлено в самостійну ключову сферу регулювання і державну підтримку агросектору через створення умов для інноваційного використання відновлюваних енергетичних джерел із використанням аграрної продукції тощо.

Наступним новим етапом розвитку САП на період 2014-2020 рр. після реформування стає зосередження уваги на наданні суспільних і приватних благ, зокрема органічне агровиробництво, збалансований територіальний розвиток, збереження природно-кліматичних ресурсів (сільських ландшафтів, флори та фауни, зелених насаджень). Тобто відбувається перехід від підтримки виробництва окремих видів продукції до прямої підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Таким чином, у політиці САП спостерігаються якісні зміни, зокрема у фінансуванні. Обсяги фінансування реалізації САП на 2014-2020 рр. наведено в таблиці.

Однією з головних цілей САП на період до 2020 р. є побудова низьковуглецевої економіки [7].

У розділі «Зміна клімату/енергія» передбачено: зниження викидів парникових газів на 20% (або навіть на 30 %, якщо є необхідні

умови) порівняно з 1990 р.; досягнення частки енергії, яка виробляється з відновлюваних джерел, у структурі енергетичного балансу, га рівні 20% [8].

Таблиця

**Обсяги фінансування реалізації САП на 2014-2020 рр.,
млрд євро [6]**

Показник	У поточних цінах	У цінах 2011 р.
Спільна організація ринків	312,74	277,85
Збереження ландшафтів і навколишнього середовища	95,58	84,94
Разом	408,31	362,7

На думку Т. Зінчук, сучасна парадигма САП ЄС – це своєрідний спротив викликам глобалізації для сільського господарства [9]. Одним із таких викликів, як вважає науковець, є недовикористання енергетичної корисності біомаси. Тому негативним наслідком для сільського господарства може бути втрата енергетичного й економічного потенціалу біомаси з відходів (залишків) аграрного виробництва. Закономірним реакційним заходом у межах САП ЄС є прагнення до доведення у 2020 р. показника енергії з відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому енергоспоживанні на рівні 20%.

Основу для формування енергетичної політики ЄС становить Європейська енергетична хартія, прийнята в 1991 р. [10], операційними цілями якої, зокрема, є співпраця та використання енергетичних стратегій, ощадливе енерговикористання. Наступним кроком став Договір до Енергетичної хартії та Заключний акт до неї (1994 р.) [11], якими передбачено процедури щодо реалізації Європейської енергетичної хартії. Цей Договір до Енергетичної хартії та Протокол до Енергетичної хартії з питань енергетичної ефективності та суміжних екологічних аспектів були ратифіковані Україною у 1998 р. [12].

Важливим документом стала Стратегія розвитку «Європа 2020» (Стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання), ухвалена Європейською Комісією в 2010 р. [13]. Одним із пріоритетних напрямів визначено більш ефективне використання ресурсів, перехід до низьковуглецевої економіки. Також у цьому документі передбачено:

застосування екологічно чистих й ефективних джерел енергії, внаслідок чого імпорт нафти і газу в ЄС до 2020 р. може бути скорочено на 60 млрд євро;

інтеграція європейських енергетичних ринків, яка дозволить збільшити ВВП на 0,6-0,8%;

збільшення частки відновлюваних джерел енергії до 20%, що дозволить створити додатково в ЄС ще 600 тис. робочих місць;

підвищення енергоефективності на 20%, що забезпечить 1 млн додаткових робочих місць.

У розвиток низьковуглецевої економіки у 2014-2020 рр. ЄС планує інвестувати 45,0 млрд євро, у тому числі 31,6 млрд за рахунок Європейського фонду регіонального розвитку, 8,1 млрд – із Фонду згуртування, 5,2 млрд – з Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських районів, 0,1 млрд – за рахунок Європейського морського і рибальського фонду [14].

Ще однією особливістю САП ЄС на сучасному етапі розвитку, як стверджує С. Конохов [15], є її системна інновацізація, що реалізується на інституційній платформі Восьмої рамкової програми регіонального розвитку «Горизонт 2020», ухваленої Європейською Комісією, із загальним бюджетом понад 87 млрд євро для фінансування інноваційних програм і проектів, зокрема у сфері безпечної, чистої та ефективної енергетики.

Висновок. Доведено доцільність системного підходу до конвергенції аграрної та енергетичної політики України як складової заходів державного регулювання економіки, що передбачає імплементацію в національну економіку європейського досвіду формування спільної аграрної політики ЄС й Енергетичної стратегії ЄС у контексті Європейської стратегії «Європа 2020» і Восьмої рамкової програми регіонального розвитку «Горизонт 2020».

Перспективою подальших досліджень з даної проблематики є розробка напрямів формування вітчизняного ринку відновлюваної енергетики агропродовольчого сектору економіки.

Література

1. Шибасєва Н.В. Регуляторна політика в аграрній сфері : монографія. Харків : Стильна типографія, 2018. 470 с.
2. Горюнова Є.О. Євроінтеграція : навч. посіб. Київ : Академвидав., 2013. 224 с.

3. Варшанська Н.Г. Спільна аграрна політика ЄС : генезис, основні цільові орієнтири для України. *Економіка і організація управління*. 2016. №2 (22). С. 215-222.
4. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : монографія / М. Бетлій та ін. ; за ред. О.М. Бородіної. Ужгород : ІВА, 2006. 496 с.
5. Гоголь Т. В. Пріоритети Спільної аграрної політики ЄС та їх адаптація до умов регіонального розвитку України. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Gogol.pdf>.
6. Overview of CAP Reform 2014-2020. URL: http://ec.europa.eu/agriculture/policy-perspectives/policy-briefs/05_en.pdf.
7. Priorities. URL: http://ec.europa.eu/europa2020/europa2020/-in-anutshell/priorities_index_en.htm.
8. Europe 2020 targets. URL: http://ec.europa.eu/europa2020/europa2020/-in-a-nutshell/targets/index_en.htm.
9. Зінчук Т.О. Сучасна парадигма Спільної аграрної політики ЄС як протидія глобальним викликам та дезінтеграції. *Економіка АПК*. 2017. № 10. С. 78-85.
10. Європейська Енергетична Хартія від 17.12.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_061.
11. Договір до Енергетичної Хартії та Заключний акт до неї. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_056.
12. Про ратифікацію Договору до Енергетичної Хартії та Протоколу до Енергетичної Хартії з питань енергетичної ефективності і суміжних екологічних аспектів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/89/98>.
13. Повідомлення Європейської Комісії. «Європа 2020». Стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjBzdisv4zkAhUqpIsKHUUYAt0QFjAAegQIABAC&url=http%3A%2F%2Fold.minjust.gov.ua>.
14. European Structural and Investment Fund. URL: <https://www.gov.uk/european-structural-investment-funds>.
15. Кононов С.В. Фінансові механізми сталого розвитку продовольчого сектора ЄС. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 3(14). С. 18-24.

Надійшла до редакції 12.12.2018 р.